

Ett Människoöde av Rickard Sjödin

Originalen är skrivna av Anders Edsfors. Där har han skildrat något av den miljö min morfar Anders Jacksson levde i under sin tid på Eden, och hans tragiska flyttning därifrån år 1869 till Rocksjölidens fäbodar. Efter det året har jag ägnat mig mer åt vad min mor berättat. Hon var 12 år då och fick förbli klar och vital till sinnes till sin död 1937 vid 80 års ålder.

Sedan har jag skrivit ned mina iakttagelser och minnen från mitt första besök i Rocksjölidens 1909. Vid genomläsandet av mitt manus bör även originalen finnas tillhands. Som eftermäle bifogar jag Nickes 80-årsdagsruna. Mycket intressant finns med där och även om hans död 1945 – över 80 år. Han var den siste av Rocksjölidenssyskonen. Inget har dock sagts om hur han, den siste, förvaltade sitt pund, men vid dödsboupredningen som jag som arvtagare skrivit under befanns inga skulder. Slutsumman kontanta medel var 10680 kronor, en förmögenhet i 1945 års penningvärde. Enligt P Henrikssons forskning var det i början av 1530-talet som en Per Larsson från Mo by satte sin spade i jorden vid Gösinge träsk. Den muntliga traditionen går till förhistorisk tid. En del lämningar har funnits kvar till senare år men det utelämnar vi här.

Därifrån kan vi troligen räkna släkten på hemmanet N:o 2 Eden. År 1571 får Nils Larsson betala skatt för Älvsborgs första lösen, sedan Erik Nilsson 1583, Peder Eriksson 1613, Jakob Persson 1670, och hans hustru Kristina Persdotter 1647. Hon hade som hemgift ett hemman i Lillegård som de skänkte bort till kyrkan (kopia av kontraktet finns bevarad), Per Jakobsson 1699–1775, hans hustru Anna Ersdotter, 1720, äldsta sonen Per född 1721 övertar hemmanet, hans son Jakob Persson 1769–1864 övertar faderns hemman Eden N:o 2. Deras barn Anders Jakobsson född 1815 (min morfar) och hans hustru Anna Abrahamsdotter från Ruske 1828–1910 (min mormor). Per Jakobsson, född 1808, ogift, Jakob Jakobsson, född 1810 och hans hustru Anna Kajsa Persdotter från Ruske förblev barnlösa. När Jakob Persson, 1769–1864, överlämnade hemmanet N:o 2 Eden delade han det i två hälfter. På ena halvan låg alla nödiga åbyggnader och där hörde mindre skog till, medan andra halvan var helt obebyggd. Den fick däremot så mycket mer skog för att det skulle väga jämnt vid värderingen. Vid lottningen fick sonen Per, f 1808, den bebyggda halvan, alltså vad som här kallas gamla gården. Han var ogift och överlämnade gamla gården till brodern

Jakob Jakobsson, f 1810, gift men förblev barnlös. Anders Jakobsson f 1815, och hans hustru som härstammade från Ruske bildade familj i början av 1850-talet. Första barnet, sonen Jakob Petter föddes 1853.

Nu stundade det allvarstider för den gode Anders Jacksson. Han hade att bygga hem och nödiga åbyggnader och som ägare till halva hemmanet Eden N:o 2 hade han att solidariskt deltaga i alla samfällda arbeten för att förvandla Gösinge träsk till den burgna bondby Eden är idag. Bland samfällda arbeten kan nämnas byggandet av fäbod i Rocksjölidens, broar över bäckar på skogen, spångläggning över sankar myrar, stängsel och mycket annat.

Så sökte byn kronlösning av nybyggna Gösinge, Östansjö och Sunnansjö. Det blev överklagning och process från angränsande byar. I slutet av 1850-talet begär Överå- och Tallnäsbor att få ta upp ett nybygge vid Ysterån, ett område som Edensborna sedan urminnes tider räknat som sitt, ett nära 20-årigt tvisteämne. År 1861–63 bärgas Gambovallen och nedanför liggande slättern vid Gösingetjärn i tron att detta område vid kommande gränsdragning kommer att tillhöra dem. De blir stämde inför tinget. I häradsrätten blir de ersättningskyldiga med 1456 kronor jämte rättegångskostnader. Edensborna vägrar betala och det blir utmätning. På Anders Jakobssons del blir det c:a 140 riksdaler.

Nu var Anders Jacksson redan på obestånd, efter att han byggt upp mangårdsbyggnad och nödiga uthus (ladugård och stall) samt solidariskt deltagit i alla arbeten och kontanta utlägg i processen byn ådrog sig för att få utvidga sina domäner. Att Jacksson inte hade kontanta medel att klara utlägget var ju rätt förståeligt. Barnaskaran hade ökat till sju stycken från det han bildade hem och familj 1850. Nu var det svårt att få hjälp av de bönder som hade det bättre ställt. Solidaritetsbegreppet tycktes vara en skapelsens gåva som förunnats endast den gode Anders Jacksson. Men vid själva utmätningen trädde äntligen Jakob Jakobsson – brodern som blev ägare till den bebyggda delen vid delningen – fram och betalade de 140 riksdaler utmätningen gällde. För det tog den gode brodern en 4-årig häst i beslag. År 1866 levererar Edens bönder gemensamt virke till Lo sågverk för som det tycktes litet pengar, 175 riksdaler. Slutlikvid skulle betalas vid Sollefteå marknad. På den leveransen var Anders Jacksson med. Det var sista gången hans namn nämndes i Edensböndernas vidlyftiga affärer. Att det fanns

skog till hans hemmanshalva kan ju tyckas bra men att göra pengar av den fanns inte stora möjligheter till och att klara hem och familj var svårt. Han måste ju köpa viss materiel, glas, spik, och järnvaror till bygget.

I byhandlingarna heter det att Anders Jakobsson övertog $\frac{1}{2}$ hemmanet efter sin fader benämnt 2 A. Han byggde ny gård öster om barndomshemmet. Han kom på obestånd – 800 riksdaler – men ingen ville hjälpa honom i hans belägenhet. Då trädde en trävaruhandlare (bolagslakej) E P Persson, Höven, Resele fram och lånade honom det mesta av summan 800 riksdaler men tog inteckning i hemmanet som säkerhet. Tilläggas bör att E P Persson hade intressen i Eden förut. År 1852 arrenderade han vattenrätt av Edensborna i Umaån. Så inträffade det stora svagåret 1867.

Inga möjligheter fanns för AJ att omsätta sin skuld och han försattes i konkurs. Det blev auktion på AJ:s hemmansdel i slutet av år 1868. Trävaruhandlaren E P Persson som var den störste fordringsägaren löste in hemmanet vari även ingick nybygget Östansjö. Nu stod Anders Jacksson hemlös och utblottad efter omänskligt slit för sin by och sitt hemman i 19 år. Hans andel i samfälltägda fäboden vid Rocksjöleden gick dock ej på auktion. Dit vände han tanken och hoppet om tak över huvudet i sin och familjens tröstlösa tillvaro.

Vid midsommar år 1869 lyttade Anders Jacksson, som är min morfar, till höstfäbodstället Rocksjöleden. Den resan är det sorgligaste kapitlet ur min mors historia och 80-åriga liv. Hon var tolv år och mindes det väl. Gripande scener förekom i hemmet veckan före flyttningen. Mormor hade ej satt sitt bomärke på inteckningarna. Hon vägrade lytta från deras välbyggda gård som nyss var färdig. Köparen E P Persson hade anställt arrendator att tillträda efter midsommar och laga vräkning förestod. De hade inte mycket egendom av värde att ta med för familjen när de startade flyttningen till Rocksjöleden förutom de kläder de gick och stod i. Övrig egendom fördelades mellan familjemedlemmarna att bära i knyten, kontar eller s k bärmes.

Vad de hade att äta på den ansträngande tvåmilaresan efter blott en fäbodstig förmådde ej min mor berätta. Hon mindes bara tårar, kiv och suckar, mest från mormor. En 39-årig granne ställde upp som sällskap och hjälp på resan. 5-åringen Nils och 2-åriga Eva bar de i bärskont. De andra barnen som var över sex år fick gå själva. Den hjälpsamme grannen hette Per Ersson. Resan torde ha tagit hela dagen i anspråk, en sorglig karavan på ett led efter

den smala stigen genom storskogen. Morfar hade någon dag tidigare varit upp till fäboden och planerat för inflyttning med den stora familjen i den trånga bristfälliga stugan (kokhuset). De äldre barnen trängde sig tätt intill varandra i en båsplats i lagårn och somnade i känslan av att ha ett hem.

Här är nu namnen på den på den hårt ödesdrabbade familjen Anders Jacksson som mina nedskrivna forskningar gäller. Vi finner att min mormor hade elva förlossningar på 14 år. Hon hade mänskligt sett gjort rätt för längre mammaledighet än vad hon verkligen fick. Hon tog händelserna i Eden och den tragiska flyttningen till Rocksjöleden hårt. Hon hade arken vilja eller förmåga att ta vara på sig själv. Första tiden satt hon bara och stirrade i golvet, mera därom längre fram.

Ja, så började den första dagen i Rocksjöleden. Morfar var tidigt uppe. Han hade ett nät i boden sen tidigare år. Det lade han ut i sjön den dagen han var upp och ordnade för bostaden. Nu väckte han sonen Jakob Petter, 15 år, att följa till sjön och vittja nätet, men han väckte också äldsta flickorna Kajsa, 14 år och Anna (min mor) 12 år för att de skulle passa de andra när de vaknat, främst mormor. Alla var ju trötta efter förra dagens strapatser.

Det skulle inte ta så lång tid att vittja nätet nu då han hade hjälp att styra lotten, de måste använda i stället för båt. Allt gick bra och fångsten var oväntat stor, fisk i massor och mat för hela veckan framöver. Nätet rensade de och lade ut på nytt. Fiske var huvudnäringen han riktade in sig på första tiden.

Den här första dagens morgon blev det oväntat fest i bodstugan tack vare fiskfångsten från sjön. Grytor och tråg fanns sen tidigare år och nu var det att koka och steka efter önskan. Litet salt hade de orkat bära från Eden och något fanns det i bodstugorna sedan tidigare år. Det blev en smaklig måltid, den första på Rocksjöleden, trots att varken bröd eller smör fanns, bara fisk, fisk och åter fisk. Alla åt så tårarna rann, i synnerhet barnen. Nu behövde de inte kivas om bitarna och så mätta hade de aldrig känt sig i hemmet på Eden. De ville inte tillbaka.

Svagåret 1867 drabbade ju alla i byn lika hårt. Barkbröd hade redan använts även bland bönderna, kor och djurbesättningar hade måst slaktas dels på grund av foderbrist och dels på matbrist för befolkningen. Att svårigheterna för morfar blev särskilt hårda berodde ju mest på de många barnen och att han på 17 år byggde upp sin gård. Samtidigt

deltog han ju solidariskt i de samfällda arbeten och utgifter för byns uppbyggnad tills det blev konkursauktion och den hänsynslösa vräkningen dagarna före midsommar. Mormor vägrade och måste med så milt våld som möjligt ledas ut ur stuga.

Första dagen i det nya hemmet i fåboden var det mycket nytt att uppleva i omgivningarna. De kände ej av de nya bekymren som de äldre barnen fick ta del av. Hjälpa morfar och planera för framtiden var deras plikt och livsuppgift. Matfrågan stod ju främst. Vid midsommar fanns inga skogsbär och inga andägg var färdigruvad och smått om övrigt vilt. Under svagår tycks allt försvinna. Nu hade de att tillvarataga och torka de små fiskefångster som ej behövdes till mat för dagen och att samla bark till bröd om de lyckades komma över mjöl som behövdes för att baka. Sen var det att samla myrstarr och kamma till skohö mot vintern.

Nu hade kreaturstammen i hembyn Eden minskat under de här nödåren så ägarna till de övriga stugorna ansåg den lilla djurbesättningen de hade behövdes hemma för den lilla mjölskvätt de kunde ge. Alltså hade morfar inte några grannar att vänta från det hållet de närmaste åren. Till närmsta granne var c:a 5 kilometer, till Sunnersta, $\frac{3}{4}$ mil till Kläppsjo, och lika långt till Ås och Degersjö något längre, över en mil till Holmsjö – allt fågelvägen.

Morfar besökte dessa byar ofta. Han var händig i olika yrken, smed, murare, snickare och timmerman. Han fick arbeta dagsverk än här och än där. Betalning fick han in natura. Alla var fattiga men de delade med sig hederligt. I Kläppsjo ick han en säck mjöl av fruset svagårskorn som byn skramlade till. Alla kände till hans svåra belägenhet och nu hade han mjöl att blanda till barkbrödet. Givmilda var de även i de andra byarna. Han fick hederligt betalt för sina dagsverken.

Men vintern nalkades och bostadsfrågan tryckte på. En dryg kilometer från fåbon fanns vad som kallades Östra stället, avsett som kronlösning av hela Rocksöjorden, skogsmark med en areal på bortåt 300-400 seland. Enligt historien var det Edens byamän som anlade Östra stället med nödiga åbyggnader, enligt den tidens krav, och odla 20 kappland, men ingen ansökan om kronlösning.

Kraven vid alla kronlösningar i Norrland var att någon skulle stå som nybyggare och åbo. Den förste som bodde i Rocksö var en Daniel Petter Danielsson från Åsele och hans hustru, som var från Degersjö. De flyttade till Östra stället 1860 och bodde där till 1868. Då flyttade de därifrån till

Långsele. Man kan förmoda att D P Danielsson ej hade bosättningstillstånd i Rocksöjorden.

Nu hade Östra stället med åbyggnader stått obebott nära ett år. Sedan morfar fått säker uppgift om att den förre åbon ej kom tillbaka flyttade han resolut till stället utan att söka besked från någon myndighet.

Det led mot höst. Nu var den en gladare familj som flyttade än den gången vid midsommar från Eden och faktiskt hade de inte mer buföring än den gången, mat, torkad fisk, lingonsylt i stora kaggar, visserligen osockrad, men ändå, barkbröd och lager av samlad bark för vinterns behov, skohö mm, kokkärl, tråg och attiraljer för köket hade de samma som i fåbon. Även mormor var glad för första gången på åratal, men hon suckade och ställde frågan hur länge de skulle få vänta till nästa vräkning. Hon hade dock bättrat sig otroligt efter de tre månaderna i fåbon. Nu behövde de ej vakta henne längre utan hon kunde nödortfigt ta var på sig själv.

Stugan de flyttade in i var timrad av kärnvirke, bilad (täljd) på insidan, boningshus i storlek 6 x 7 meter med stor öppen spis, två stora fönster med små blyinfattade rutor, inga innanfönster, en kammare 3 x 7 meter, ett fönster i samma modell som i boningsrummet men ingen eldstad, förstuga 3 x 7 meter, bara släta väggar, bred ytterdörr (ingångsdörr) och förstugubro lera trappsteg hög. I den stugan bodde de till 1914, men mera därom längre fram.

Ja, nog var de glada för bostaden men svårigheterna var inte över med det nu mot vintern. Det behövdes mycken ved för den stora öppna spisen. Då inget lager av ved fanns fick 14-åriga Kajsa, 12-åriga mor, och 11-åriga tvillingarna Magnus och Maria klara den frågan Det fanns ju gott om ved i grannskapet men de måste hugga och draga fram den till stugan. Det var svårt, djup snö och kallt och varg fanns det så de måste hålla sig nära varandra hela hopen. Mor berättade att de såg en varg som satt och ylade mitt på dagen på den stora myren ett 50-tal meter nedanför gården.

Fortsättning följer i nästa nummer & på www.ostanback.se

Morfar och sonen Jakob Petter hölls för det mesta borta på arbete. Nu hade morfar börja söka kronlösning. Nödiga åbyggnader fanns ju, så även de 20 kapplanden odlad mark som fordrades så han hade gott hopp om att lyckas. Han hade ju trots sin fattigdom rykte om en hederlig vandel. En tjänsteman anställd hos Björkå AB, Nils Mild, erbjöd dig hjälpa morfar med ansökningshandlingarna så att han skulle slippa det besväret. Så skedde också. Efter en tid fick morfar meddelande från Mild att kronlösningen hade lyckats så nu kunde han tryggt slå sig till ro som ägare till nybygget Rocksjöleden. Handlingarna skulle han få senare.

År 1870 inträffade högkonjunktur på trävaror vars like ej förekommit varken förr eller senare. Skogsavverkningar sattes igång överallt, flottledsbyggen i Tärnickån för sommararbete och arbete fanns för morfar och de unga sönerna Jakob Petter 16 år och Magnus, 12 år, året om. Nu stundades goda tider som höll i sig till 1879 då det blev kursfall så hårt att de som hade kontrakt på körning fick dem annullerade.

Morfar med söner hade dock väl utnyttjat de goda tiderna. Redan sommaren 1871 skaffade de sig både kor och getter. Potatis och korn gav goda skördar ur de 20 kapplandens odling, som nu snabbt utvidgades av familjens energiska nyodling. Alla var med, mormor frisk och kraftig och alla arbetade till lång in på nätterna, särskilt när det gällde att slå och bärga den frodiga starren från myrarna till vinterfoder åt kreaturen – då frågades det inte efter vila.

Rocksjöledsfolket fick rykte om sig vida omkring som ett kraftigt outtröttligt folk. Väglösa som de var fick de bära allt i mes, både korn till kvarnen och andra varor som behövdes. Det talades om att mormor bar en halv tunna korn i mes till kvarnen i Kläppsjö, $\frac{3}{4}$ mil.

Det stora kursfallet 1879 gällde bara trävaror som blev värdelösa, men det blev inget svagår för jordbruket. Många hade dock misskött sina jordbruk för de höga förtjänsterna i skogsarbete men så hade inte skett med Rocksjöledsfolket. Nyodlingen hade utökat åkern som gav goda skördar av korn och potatis och jorden var bördig.

Åren gick och barnen växte till. Alla stannade hemma och sammanhållningen var den allra bästa. Men så en dag fick de en jobbspost så mormor utbrast: "Är det ny vräkning som jag alltid fruktat och upplevt mest i sömnen alltsedan resan från Eden?" Det kom en tjänsteman från Björkå AB och talade om att den där Nils Mild hade kronlöst nybygget Rocksjöleden i sitt namn med morfar som godkänd

brukare och åbo. Nu hade Mild dött och var i så stor skuld till bolaget att de beslagtogs all hans egendom, däribland nybygget Rocksjöleden. Björkå AB var alltså numera ägare.

Tjänstemannen tröstade emellertid mormor med att den här gången var det inte frågan om vräkning. De tänkte bara ordna så att morfars skulle få bo kvar säkrare än som åbo under Mild. Under de år som gått hade de odlat och förbättrat jordbruket så berömvärt att bolaget erbjöd dem att få sitta kvar som arrendatorer för all framtid. Arrendekontraktet hade han med sig där de erbjöds fri jakträtt på bolagets marker, fritt mulbete för alla deras kreatur, rätt till fri vedbrand, likaså rätt att slå och tillvarata starren på myrarna som förr och framför allt skulle de ha första företräde till bolagets arbete både inom skogs- och flottningsarbete.

Men nybygget Rocksjöleden var bolagets egendom. Som arrendator hade de att betala en arrendeavgift till bolaget med 200 kronor per år. För det arrendet skulle de få arbete hur än tiderna växlade framöver. Det behövdes ingen övertalning av morfar. Han föll för de goda förmånerna i kontraktet och skrev omedelbart på. Men mormor vägrade att sätta dit sitt bomärke (X). Hon kunde inte skriva. Bolagsombudet försökte med övertalning men utan framgång. Morfar förklarade att hon inte var fullt tillräknelig efter vad hon varit med om tidigare, men det dög säkert med bara hans namn.

Så gick några år, men så har det berättats att bolaget ej fick klar lagfart på nybygget utan mormors underskrift. Hon var ju fortfarande ägare till halva nybygget. Nu kom alltså bolagstjänstemannen med nya övertalningsförsök. Sönerna Jakob Petter, Magnus och Nicke var nu vuxna och rädda för process. Det blev därför överenskommet på så vis att de tre bröderna skrev under morfars tidigare arrendekontrakt och de villkor som där stipulerades med tillägg att morfar och mormor skulle ha kristlig vård till döddagar och att Björkå var ägare till hela nybygget.

Om de här orättvisa affärerna pratades länge bland utomstående folk, men på Rocksjöleden var alla nöjda, till och med mormor (nu var både hon och morfar födorådstagare). Sönerna hade lärt att det var bättre att betala arrende än att vara ägare till skogsegendom. Alla listiga spekulationer kring stora värden var de både för ärliga och för oskolade för att klara av.

Både Nicke och Magnus förblev ogifta livet ut. Jakob Petter gifte sig med en kvinna från Långsele. Arbetsstyrkan på Rocksjö var nu tre karlar och på

kvinnsidan var och förblev systrarna Maria och Gustava ogifta livet ut även de. Tillsammans med Jakob Petters hustru var de alltså tre av båda könen. De övriga systrarna var utflyttade på annat håll och gifta. Jakob Petters hustru hade tagit sig an en moderlös flicka (släkting) på ett år. Hon hette Hanna Östensson och blev med tiden de gamlas starka stöd. Jakob Petters äktenskap blev barnlöst. Han byggde en egen stuga för sig och sin familj, men var fortfarande ledaren och den starka handen för livet och allas förehavanden. Sammanhållningen syskonen emellan var lika god som när de kom utblottade från Eden.

År 1909, 40 år efter de tragiska dagarna jag skildrat när de kom från Eden, fick jag följa mor till hennes så ofta skildrade Rocksjölia. Det var en upplevelse för mig, 11-åringen – den stora stugan, det stora köket, de kala bilade väggarna, den stora öppna spisen, de två normalstora fönstren med blyinfattade rutor utan innanfönster – allt som jag tidigare beskrivit. Morfar hade dött några år tidigare men mormor levde. Hon var 81 år då och mycket svagsynt, en rund liten gumma med silvergrått hår. Hon hade svårt att gå så hon bad mig komma fram för hon ville känna hur pass stor 11-åringen var. Hon lade handen på mitt huvud och sade: ”Du är nog bra liten än men du kommer att växa med åren och bli en stor stark man. Gud välsigne dig, pojk”. Jag tyckte mormor var vacker där hon satt.

Mormor dog året efter, 1910, 82 år gammal. Inomhus hade inget ändrats under de 40 åren. I övrigt rådde trygghet och välstånd. Nu hade de sex kor, tre kvigor, ett par kalvar, 15 får och lika många getter och två glittrande granna hästar. Två bodar hade de byggt i fäbodmodell där ost och övriga jordbruksprodukter var uppradade. Stenkällare hade de också byggt. Bakugn var inrättad i Jakob Petters stuga. Nästan största området av de 18 tunnlanden vildmark var uppodlat och besått, korntegar, klöverhölägdor och potatisland och allt blommade i stor yppighet.

År 1910 tillkom en lag att varje större jord- och skogsägare var skyldig att bygga tidsenligare bostäder för både folk och få åt sina arrendatorer. 1912 sattes byggnationerna igång i Rocksjölia. Nu blev det liv och goda tider för invånarna. Olika yrkesmän kom till och alla behövde mat och livsförnödenheter som mostrarna fick sälja av sina produkter och morbröderna fick hjälp i bygget. Även hästhjälp behövdes till framforsling av virke från skogen, sten och grus mm. Alla tre karlarna fick vara med hela tiden och fick dagpenning av bolaget för att bygga åt sig själva. Fantastiskt, tyckte de och

prisade morfars arrendeöverenskommelse. Bygga av stort nytt bostadshus började man med.

Nu var Jakob Petters hustru död, så Jacke och fosterflickan Hanna fick ena halvan av huset med kök, järnspis, skafferi, kammare och skrubbar, likaså halva övervåningen med ett rum plus vindsutrymme. Andra halvan av huset blev något större för Nicke, Magnus, Maria och Gustava. Där var gott utrymme, stor förstuga och bred trappuppgång som familjerna använde gemensamt. Sen byggdes stor ladugårdslänga med 10 båsplatser för kor, boxar för kalvar och kättar för grisar samt en avdelning för får och getter. Stallet var lika rymligt tilltaget, redskapsbodar och vedbod, kornbod för förvaring av diverse jordbruksprodukter och matvaror. Övre våningen av hela längan var avsedd för hö och halm med uppkörningsbrygga och brädgolv i hela längan. Gamla stugan som jag tidigare beskrivit fick stå kvar men snyggades till med tapeter och målning och fick tjänstgöra som sommarstuga. Det omfattande bygget tog tre år eftersom man byggde bara sommartid då, allt enligt den tidens byggnadsstandard.

År 1918 gjorde jag ett nytt besök på Rocksjölia. Det var mitt i slåttern. Nu hade de goda inkomsterna under bygget av huset gjort dem bärkraftiga att köpa tidsenlig redskap för jordbrukets skötsel, plogar, harv, gödselkärra mm, och så höjden av all teknik – slåttermaskin som de kallade Slåttern – tidernas bästa slåtterkarl. Nu fick de bara sitta på och åka medan de mejade ned de frodiga klöver- och timotejlägdorna. Dragkraft hade de i de två granna hästarna. Ofta kom någon bekant skogsvandrare och hälsade på, stannade några dagar och hjälpte till med hässningen. Det var trivsamt hos Rocksjöliedfolket. Sedan höstskörden var över gav de sig ut och slog den frodiga myrstarren. Det var slitsamt som vanligt men de ansåg att det var viktigt att inte ensidigt utfodra korna bara med odlat hö, hur kraftigt det än var. De måste även använda myrstarr för undvikande av ”mangfälltörka” hos kreaturen.

År 1926 gjorde jag en hel veckas visit i Rocksjölia – semester. Då var det strålande liv. Edens fäbodar var befolkade och i full användning. Hanna var i vuxen ålder, ungdomar från andra byar kom till dans som Hanna ordnade i gamla stugan. Med musik var det skralt ibland, men hästgetaren Lappojken fanns tillhands och han satt i ett hörn med händerna på knäna och trallade. Nu hade morbröderna lejt en dräng som bodde hos Jakob Petter och Hanna, det blev kärlek och när Jakob Petter dött 1928 gifte sig Hanna med drängen 1929.

Drängen hette Albert Nilsson och 1930 föddes deras första barn, en flicka döpt till Anna-Stina. Hon var

det första och det enda barn som fötts på Rocksjölidén. Detta hälsades med stor glädje av Rocksjölidfolket. De hade nämligen redan börjat bli manfall i den gamla syskonskaran. Jakob Petter dog 1928 och Gustava 1929. På kvinnosidan var det bara den ganska giktbrutna Maria och så Hanna då – kraftig i arm och vilja, uppväxt på Rocksjölidén sen 2-årsåldern, kunde allt om livet och skötseln av ett hem och jordbruk. Hon och hennes man Albert hade redan skött om tunggörat några år så Nicke och Magnus var liksom på sidan. De deltog dock efter bästa förmåga och var beredda att överlämna arrendet till de unga nygifta och själva med tiden söka sig närmare bygden, åtminstone så pass nära att de kunde höra kyrkklockorna.

Nu hade de tänkt köpa en stuga i Solberg där de var kyrkskrivna, men vid en begravning i Junsele efter en Edensbo 1931 träffade Nicke en Jonas Forsén som nu var ägare till det hemman som de så brutalt drivits ifrån den gången 1869 då de bar Nicke i konten till Rocksjö. Då erbjöd nämnde Forsén Nicke att de skulle få en tomt gratis av honom, så de fick bygga och bo på deras pappas före detta hemman i Eden. En såg fanns i närheten och hjälp med byggnadsvirke utlovades också. Nicke antog anbudet.

Nu hade jag, Rickard, nyligen byggt min egen stuga så Nicke bad mig vara rådgivare angående vad som skulle köpas och hur mycket osv. Jag åtog mig uppdraget och gjorde en ritning efter hans egna önsknings, räknade ut vad som behövdes av varje slag från cement till grund, järnspis, tegel till skorsten, spik och järnvaror av olika sorter, fönsterglas och snickerier mm. Detta lämnade vi ut på anbud. Det lyckades bra och när en byggmästare från byn åtog sig bygget fanns allt på plats. Våren 1932 sattes bygget igång. Redan under sommaren och även tidigare hade djurbeståndet realiserats och på hösten hölls auktion på inventarierna och så var man klar att resa tillbaka till sin födelseby, men den här gången hade de råd att hålla sig skjuts. De som nu var kvar från den tragiska flyttningen 1869 var Nicke, född 1864, Magnus född 1858 och hans tvillingsyster Maria. Nu bodde de i högoönsklig välmåga i egen stuga på sin pappas jord.

Magnus dog 1943, Maria dog 1940, Nicke dog 1945. Han var den siste av syskonen Anders Jacks barn. Efter Nickes död 1945 övergick stugan till anläggningsarbetaren Rolf Sjalander. Hanna och hennes man Albert Nilsson hade redan flyttat till Junsele så rätten till arrendet överlät de till en Olov Petter Edström som förstörde på den välvärdade gården, rev och brände både löst och fast som ved. Bland annat brände han upp de hus som fanns kvar i

fäbodarna. Endast spiselstolpen i morfars störelse räddades och finns kvar i Eden.

Efter honom kom en mer förslagen herre, Edvin Olofsson från Alfredshem. Han ställde sig på god fot med bolaget, sökte och fick bidrag (AMS) till bilväg från Sunnersta till Rocksjölidén. Nu fick bolaget bilväg och kalhögg hela skogen runt Rocksjö. Självfick han avverka all björk som han sålde till snickerifabrik i Ö-vik och gjorde goda affärer. I grannbyarna kritiserades även han för sin framfart, men han fick också beröm från olika håll. Han hade 11 flickor, alla överbegåvade som kom ut i skolor med höga betyg. Det började skrivas i tidningarna om det nya idoga folket som kommit till Rocksjölidén. De var jordbrukare som även odlade köksväxter. Bland annat hade de anlagt ett trädgårdsland på toppen av den omtalade Rocksjönipen. Där ställdes även bänkar så man fick sitta och njuta av den vackra utsikten. Hushållningssällskapet kopplades in, det blev diplom och tidningsberöm. AMS-bidrag beviljades för bilväg från Sunnersta och den kom till omedelbart. Sedan 1926 hade jag inte besökt Rocksjölidén.

År 1979 åkte jag med en släkting dit för att se härligheten. Det var prima bilväg från Sunnersta men framkommen till byn kände jag en besvikelse. Av de omtalade köksväxterna fanns bara ett kålrotsland på knappt 10 m² och två kålhuvuden mot söderväggen. Potatislandet var knappt hälften så stort som det jag var van att se, den gamla stenkällaren hade rasat ned och i de små hölagdorna lyste inga klövertoppar. Husen stod ju kvar men rödfärgen hade börjat flagna bort. Av arbetsfolk såg jag ett par yngre män som höll på att bygga ett par hus av sportstugemodell.

År 1982 åkte jag ännu en gång dit med en släkting och parkerade bilen vid lagårdsväggen. Jag hade mera gott om tid den här gången och kunde vandra omkring. Jag sökte märken efter olika platser, gethuset och den plats där moster Maria kokade mese och den sten jag metat på och ätit rörost mm. Bl a sökte jag mig upp till den omtalade köksträdgården uppe på nipen. Den visade sig vara en tidningsanka av värsta slag. Stigen dit upp som jag följde 1926 hade helt växt igen med små granar så tätt att jag fick krypa genom snåren. Uppe på toppen var det lika snårigt, marken var så orörd, här hade säkert ingen spade eller yxa använts ens på morbrödernas tid.

De stora stenarna som jag klättrat upp på för att få bättre utsikt fanns kvar även nu, men vad jag såg var kalhugget runt om, flera kilometer stenöken. Litet snopen vände jag tillbaka till min kamrat vid bilen för att hugga in på våra medhavda smörgåsar. Då

ropade en flicka in oss så att jag fick tillfälle att prata med arrendatorn Olofsson. Han var nu ganska giktbruten. Hans fru hade dött för c:a fem år sedan och han hade nu en av de elva flickorna hemma.

Han skröt nu över hur han slitit och förbättrat och kostat på. Han hade avbalkat de stora rummen, murat en ny skorsten mm, och så hade han brutit utfartsväg från byn. Jag lät honom hållas men till sist talade jag om att jag hade mina rötter härifrån. – Det här är min morfars ställe och jag kände till villkoren i morbrödernas arrendekontrakt. Att du satte fart på vägbygget hit och t.o.m. fem kilometer längre bort till Kronoparken skall du ha all heder för, att de 18 tunnlanden åker krympt och blivit beväxt med sly sen morbröderna reste 1932 vill jag inte klandra dig för. Du blev änkeman och trots bilväg och dina elva flickor förstår jag att du känner dig ensam då t.o.m. värken sätter åt. Tiden är sådan nu att fina jordbruk läggs ned och åter förvandlas till vildmark även om fina sportstugor byggs upp bland slyet. Men vad jag mest vill tacka dig för är den fina andan och gästfriheten som strålar emot oss främlingar och jag känner att trots stora förändringar vilar gamla Rocksjölidens atmosfär och gästfrihet kvar.

Med ett varmt tack till avsked och en önskan om hälsa och god fortsättning skildes vi som bästa vänner.

Sedan fortsatte vi till Edens fäboddar som ligger dryga kilometern längre bort, den enda hemvist morfar hade rätt att söka sig till sedan han så brutalt drevs bort från hemmet i Eden. Alla stugor var borta men fäbodvallen var renkrattad och en snygg sportstuga fanns på den gamla bovallen. Jag sökte bland de murgrund som fanns efter stugorna och hittade en som jag med säkerhet konstaterade var morfars – den stora platta stenen som hade utgjort spiselhäll. Jag blottade mitt huvud och föll i djupa tankar.

Det var här familjen samlades kring elden, trött och slut efter den tunga resan från Eden första kvällen, hungrig och utan mat. I tankarna såg jag deras första morgon kring spisen, barnen visserligen utvilade men hungriga och jag såg den strålande glädjen i deras blickar när morfar kom från sjön med den stora fiskfångsten. Det blev fart kring den här stenhällen, det kokades, stektes och åts fisk, bara fisk utan sovel, tills alla kände sig så mätta som de inte känt sig förr, ens i hemmet i Eden.

Osökt i minnet kom jag på min mors älsklingsång som jag tyst sjöng för mig själv där jag stod:

”Ej sparven har lada,
dock räds han ej nöd,
som han må vi glada
förtrösta om bröd,
dock ett oss hugsvalar
bland växlingar här,
Guds ord till oss talar
Att Herren är när.”

Äntligen slet jag mig från spisruinen och sökte mig till bilen, där min kamrat hunsade mig för lång väntan, varefter han startade och förde mig hem från mitt – bra säkert – sista besök i Rocksjölidens.

Slut.